

Wieści z lasu

ŻYCIE
Gostynia **gostynska.pl**

DODATEK SPECJALNY NADLEŚNICTWA PIASKI
NR 51 (1110) 22 GRUDNIA 2020 R.

NADLEŚNICTWO PIASKI - ul. Drżeczewska 1, 63-820 Piaski, tel. 65 573 90 80

www.piaski.poznan.lasy.gov.pl, piaski@poznan.lasy.gov.pl

Dzięcioł duży

Zimorodek

Łabędzie czarnodziobe

Sikora modraszka

PTAKI ZIMĄ

Późna jesień wraz zimą mogłyby się wydawać okresem, w którym w lesie i na okolicznych polach nic się nie dzieje. Nic bardziej mylnego. Pomimo że wiele gatunków ptaków wybrało się w odległą podróż, a gwar wszędobylskich śpiewaków ucichł, na naszych oczach rozgrywa się prawdziwa walka o przetrwanie.

Ptaki ciągle uganiają się za pokarmem. W lasach możemy natknąć się na całe stada ptasiego drobiazgu, przeszukujące skrupulatnie każdy, nawet najmniejszy zakamarek lasu. W celu znalezienia pożywnego białka (zimujących owadów, ich larw oraz złóż jaj) sikory, zniczki, mysikróliki oraz raniuszki nie pominą żadnej okazji i sprawdzą w tym ciężkim okresie większość spleśniałych kory oraz miliony igieł. Ponadto wiele ptaków z odległej pół-

nocy odwiedza nasz kraj. Spotkanie tabunów (stad) dzikich gęsi, składających się z takich gatunków jak gęś tundrowa, białoczelna czy zbożowa, nie należy do rzadkości. Coraz częściej możemy zaobserwować także przedstawicieli bernikli kanadyjskiej, czy też białolicę.

Zmiany klimatyczne spowodowały, że dawne zwyczaje ptaków i obecność wielu osobników poszczególnych gatunków, niegdyś niezimujących u nas, dziś nie jest zaskoczeniem. Strategie

zmieniły m.in. żurawie, skowronki, czajki, czy też szpaki. Coraz liczniejsze stają się także u nas zimujące łabędzie. Poza znanym łabędziem niemym, bez problemu możemy natknąć się na łabędzie krzykliwe, a przy odrobinie szczęścia wypatrzmy łabędzie czarnodziobe. Nasz kraj zimą licznie odwiedzają również barwni przedstawiciele ptasiego świata, w tym gile, jemiołuszki i jery. Piękne szczyty także nie obawiają się naszej „srogiej zimy”. Niektóre

pierzaste objęły zupełnie inną strategię i w ogóle nie podejmują wędrówki, tylko kurczowo trzymają się znanego im terytorium. Do takich gatunków zaliczamy wróble, mazurki, kuropatwy, czy też bażanty.

Pamiętając o naszych skrzydlatych przyjaciółkach nie zapomnijmy o pomocy dla nich. Wieszajmy dla nich budki lekkie na swoich działkach, które staną się schronieniem na czas długich, zimowych wieczorów. Dokarmiając ptaki dostarczaj-

my karmę regularnie, bowiem ptaki bardzo przywiązują się do miejsc, gdzie wykładane jest pożywienie. Zadbajmy też o jakość wykładanej karmy - nie może ona być spleśniała, czy z dodatkiem soli bądź innej przyprawy. Najlepsze będą do tego celu mieszanki nasion (słonecznik, proso, pszenica), czy też rozłupane orzechy włoskie. Ptakom możemy podać także owoce, takie jak jabłko czy jarzębina.

Tekst i zdjęcia: MICHAŁ PLEWA

Dzięcioł
białogrzioty

Gołoborze na Łysej Górze

POLSKIE PARKI NARODOWE. ŚWIĘTOKRZYSKI PARK NARODOWY

HISTORIA W SKAŁACH ZAP

W świątecznym numerze naszej serii o Parkach Narodowych zapraszamy Państwa do Świętokrzyskiego Parku Narodowego. Można tu obserwować unikalną przyrodę, wsłuchiwać się w pierwotne tętno „Puszczy Jodłowej”, chodzić po skałach powstałych około 500 mln temu, zobaczyć gołoborza, które są świadectwem epoki lodowcowej. Świętokrzyski Park Narodowy to miejsce gdzie historia naturalna spleta się z historią kultury tworząc miejsce o niespotykanych w Polsce walorach turystycznych.

ŻEROMSKIEGO WSPOMNIENIA Z DZIECIŃSTWA

Idea objęcia ochroną terenu Łysogór rozwijała się od początku XX wieku. Inicjatywę tą zapoczątkowało Polskie Towarzystwo Krajoznawcze - Komisja Ochrony Zabytków Przyrody, zgłaszając w 1908 roku postulat utworzenia w Łysogórach rezerwatu przyrody. Rozpoczął się trwający prawie pół wieku okres starań społecznych o utworzenie na tym terenie parku narodowego. W 1920 r. utworzono pierwszy w Górach Świętokrzyskich rezerwat ścisły na Chełmowej Górze, obejmujący kompleks lasu z naturalnym stanowiskiem modrzewia polskiego. W 1924 r. utworzono dwa kolejne rezerwaty: na Łysej Górze i Łysicy, a w 1933 r. jeden - na Miejskiej Górze koło Bodzentyna. Ważnym orędownikiem ochrony tego terenu był Stefan Żeromski, który w napisanym u schyłku życia poemacie „Puszcza Jodłowa” opisuje piękno Gór Świętokrzyskich. Przywołuje wspomnienia z dzieciństwa, które spędził w niedalekiej odległości od Łysicy. Po drugiej wojnie światowej kontynuowano starania o objęcie ochroną tego terenu zakończone

w 1950 roku utworzeniem Świętokrzyskiego Parku Narodowego. W 1996 roku poszerzono obszar Parku o część Pasma Klonowskiego i kserotermiczną Skarpę Zapusty. Obecnie teren Parku zajmuje obszar 7632,34 ha, a jego otulina 20786,07 ha.

GOŁE OD BORU

Zasadnicza część Świętokrzyskiego Parku Narodowego obejmuje Pasma Łysogórskie - najwyższe pasmo Gór Świętokrzyskich z najwyższymi szczytami: Łysicą (614 m n.p.m.) oraz Łysą Górą (595 m n.p.m.). Dla określenia szczytu Łysa Góra stosuje się również nazwę Łysiec lub Święty Krzyż. Obszar Parku obejmuje ponadto część Pasma Klonowskiego z górami: Psarską (415 m n.p.m.), Miejską (426 m n.p.m.) i Bukową (484 m n.p.m.), część Pasma Pokrzywiańskiego z Chełmową Górą (351 m n.p.m.), część Doliny Wilkowskiej i Dębniańskiej oraz eksklawę leśną Serwis-Dąbrowa a także Skarpę Zapusty koło miejscowości Rudki. Pasma Łysogórskie zbudowane jest z kambrskich skał osadowych (piaskowców kwarcytowych, łupków). Przemierzając teren Parku w okolicy Łysicy lub Łysej Góry należy uzmysłowić sobie, że poruszamy się po skałach paleozoicznych mających ponad 500 mln lat. Starsze skały występują na powierzchni, a nie pod przykryciem skał młodszych bądź osadów lodowcowych występują w Polsce poza Górami Świętokrzyskimi tylko w Sudetach. Najbardziej

charakterystycznym elementem przyrody nieożywionej Świętokrzyskiego Parku Narodowego są gołoborza. Nazwa gołoborza pochodzi od ludowego określenia „gołe od boru”, pozbawione lasu i oznacza charakterystyczne rumowiska skalne otoczone lasem, występujące na zboczach Łysogór. Powstały one w plejstocenie (epoce lodowcowej) w wyniku zamrażania i rozmrażania wody, która dostała się w szczeliny skalne. Proces taki nazywamy wietrzeniem mrozowym. Gołoborza łysogórskie, bogate w rzadkie i cenne gatunki mszaków, porostów i zwierząt, otoczone są lasem i powoli zarastają. Możemy więc obserwować

powolny proces powstawania gleby i wkraczania lasu na rumowisko skalne. W granicach Parku oprócz gołoborzy zobaczyć możemy również ciekawe wychodnie skalne na Bukowej Górze w Paśmie Klonowskim czy przed bramą klasztorną na Świętym Krzyżu

Lasy stanowią blisko

95%

powierzchni
Świętokrzyskiego
Parku Narodowego

LASY I DRUGIE ŻYCIE DRZEWA

Świętokrzyski Park Narodowy jest parkiem typowo leśnym, gdzie lasy dominują i stanowią blisko 95% jego powierzchni. W większości są to lasy jodłowo - bukowe. Występuje tu m.in. endemiczny świętokrzyski bór jodłowy. Mniejszą powierzchnię zajmują buczyny, bory sosnowe i mieszane z udziałem dębu oraz szereg innych zbiorowisk leśnych. W niższych położeniach spotyka się grądy, a w miejscach wilgotnych bory wilgotne i bagienne a także olsy.

Lasy charakteryzują się znacznym stopniem naturalności, a wręcz pierwotności. Duże znaczenie dla świata przyrody parku mają również tereny otwarte, które tworzą śródleśne łąki, polany i gołoborza.

Wędrując szlakami Świętokrzyskiego Parku Narodowego zwróćmy uwagę na miejsca w lesie, w których występuje znaczna ilość drzew starych, porośniętych owocnikami nadrzecznych grzybów (hub), martwych stojących i powalonych. Spróbujmy ocenić bogactwo zaobserwowanych tam zwierząt, a także roślin, mchów czy grzybów. Wiele z nich to unikatowe relikty lasów pierwotnych, tzw. „gatunki puszczańskie”.

Z pewnością dojdziemy wówczas do wniosku, że las z dużą ilością starych, obumierających i martwych drzew, tętni nadzwyczaj intensywnym życiem - bogatszym i bardziej różnorodnym niż las, w którym takich drzew jest mało lub brak ich całkowicie. Wiele organizmów ze świata zwierząt, roślin i grzybów bardzo ściśle związana jest z martwym drzewem i jest ono dla nich całym światem, domem, schronieniem, miejscem rozrodu czy polowania.

NATURALNE LASY - OBSZARY OCHRONY ŚCISLEJ

Obszary ochrony ścisłej to miejsca wyłączone całkowicie spod celowej ingerencji człowieka, pozostawione swobodnemu oddziaływaniu sił przyrody. Miejsca takie charakteryzują się bardzo wysokim stopniem naturalności środowiska przyrodniczego. W takich miejscach człowiek tylko obserwuje i bada procesy, jakie w przyrodzie zachodzą. W Świętokrzyskim Parku Narodowym istnieje pięć obszarów objętych ochroną ścisłą

Nieopodal Łysicy

Kapliczka św. Franciszka

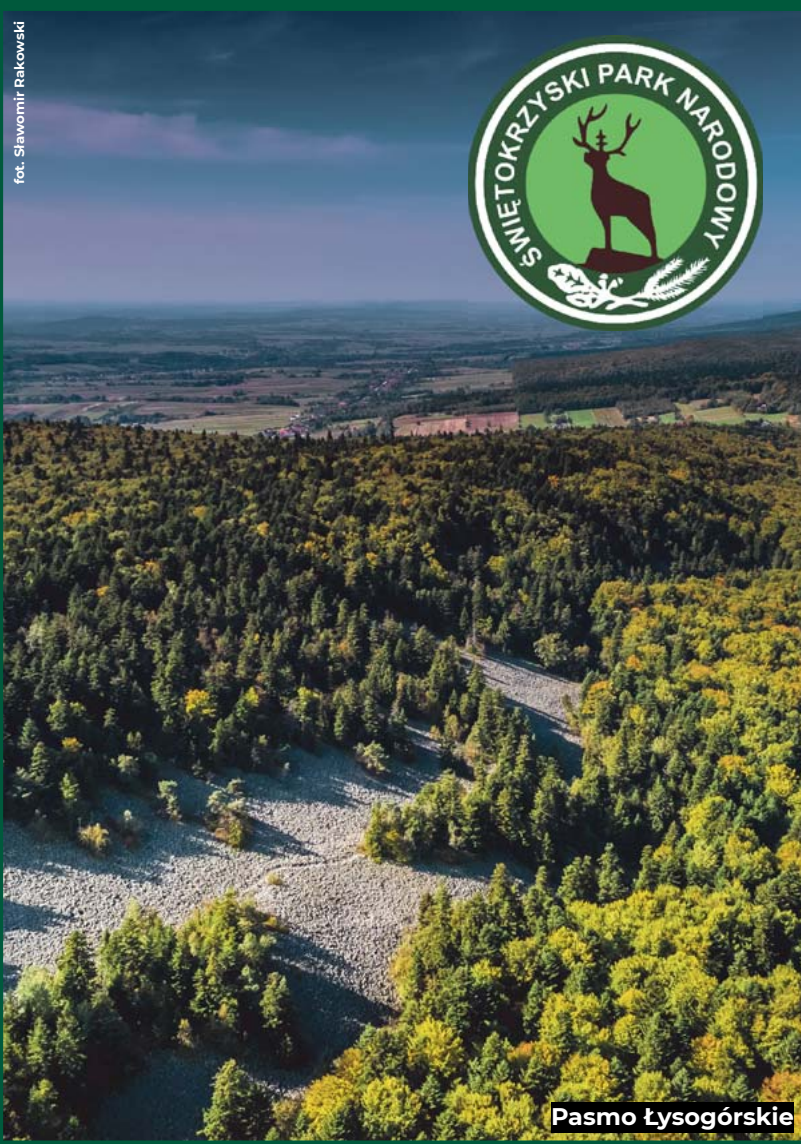
fot. Sławomir Rakowski

fot. Paulina Kozłowska

Bukowa Góra

fot. Arkadiusz Adamczyk

Pasma Łysogórskie

ISANA

a ich powierzchnia stanowi 23% ogólnego obszaru Parku. Trzy z nich: „Chełmowa Góra” (1920), „Święty Krzyż” (1924) i „Łysica” (1924) powstały jeszcze przed utworzeniem Parku jako ścisłe rezerваты przyrody. Dwa pozostałe „Czarny Las” i „Mokry Bór” (1954) powstały już po utworzeniu parku narodowego. „Chełmowa Góra” to niewielkie wyspowe wzniesienie stanowiące izolowany kompleks leśny. Powstał dla ochrony naturalnych stanowisk modrzewia polskiego. W chwili utworzenia był jednym z pierwszych rezerwatów w Polsce. Występują w nim głównie lasy bukowe, lasy grądowe i bory mieszane z dużym udziałem starych osobników modrzewia polskiego, w większości o szablстым pokroju strzały. Obszary ochrony ścisłej „Święty Krzyż” i „Łysica” powstały dla ochrony naturalnych lasów jodłowych i jodłowo bukowych porastających zbocza najwyższych wzniesień Gór Świętokrzyskich: Łysicy i Łysej Góry. Bardzo cennym elementem są tam gołoborza, rozległe rumowiska zbudowane z kambryjskich piaskowców kwarcytowych z ich unikalnym światem zwierząt i roślin, a także przebiegającymi spontanicznie procesami sukcesji. Obszar „Czarny Las” znajduje się w zachodniej części Doliny Dębnińskiej i obejmuje naturalne lasy mieszane, głównie grądy z udziałem dębu szypułkowego, jodły, lipy drobnolistnej, miejscami buka i olszy czarnej, a także olsy i łęgi. Obszar „Mokry Bór” obejmuje występujące na niewielkich powierzchniach zbiorowisko wilgotnego, sosnowego boru trzcinnikowego oraz boru bagiennego i boru świeżego. Występuje tu również torfowisko wysokie i przejściowe.

Obecnie park posiada 5 obszarów ochrony ścisłej: „Chełmowa Góra”, „Łysica-Święty Krzyż”, „Czarny Las”, „Mokry Bór” i „Psarski Dół” zajmujące 38% powierzchni ŚPN.

NATURA 2000

Na terenie Świętokrzyskiego PN w ramach europejskiej sieci Natura 2000 utworzono na specjalnym obszarze ochronny siedlisk „Łysogóry” (kod obszaru: PLH260002). Natura 2000 jest to zbiór obszarów wyznaczonych według jednolitych kryteriów w całej Unii Europejskiej, w sposób zapewniający ochronę siedlisk przyrodniczych i gatunków „ważnych dla Europy”. Natura 2000 to forma ochrony wspólna dla Unii Europejskiej, chroniąca elementy przyrody cenne dla całej Europy, chroniąca europejską różnorodność biologiczną.

NA TURYSTYCZNYM SZLAKU

Poznanie walorów Świętokrzyskiego Parku Narodowego ułatwiają szlaki turystyczne i ścieżki edukacyjne, które poprowadzone są przez najciekawsze miejsca na terenie Parku. Od miejscowości Nowa Słupia prowadzi nas na Święty Krzyż szlak niebieski, zwany Drogą Królewską. Jest to bardzo stary szlak, którym od dawien dawna pielgrzymowali do klasztoru na Świętym Krzyżu królowie, magnaci i zwykli pielgrzymi. Na szczycie Łysej Góry koniecznie musimy zwiedzić gołoborze, które możemy podziwiać z galerii widokowej. Na Łysicę, najwyższy szczyt Gór Świętokrzyskich, możemy powędrować szlakiem czerwonym od miejscowości Święta

Katarzyna, a dalej dotrzemy nim na Łysą Górę. Odcinek ten jest fragmentem głównego świętokrzyskiego szlaku, liczącego 105 km, a prowadzące przez główne pasma Gór Świętokrzyskich. Szlak ten nosi imię Edmunda Massalskiego znanego przyrodnika i regionalisty. Z miejscowości Święta Katarzyna możemy powędrować szlakiem niebieskim do miejscowości Bodzentyn. Szlak ten prowadzi nas z Pasma Łysogórskiego na Pasma Klonowskie poprzez lasy jodłowo-bukowe i sosnowo-dębowe. Przekraczamy przepiękną Dolinę Czarnej Wody, dolinę głównego cieku wodnego Parku, gdzie możemy obserwować rozległe naturalne łąki nadrzeczne.

Z Bodzentyna prowadzi szlak zielony na Bukową Górę najwyższe wzniesienie Pasma Klonowskiego. Od niedawna została otwarta przyrodniczo-kulturowa ścieżka edukacyjna pieszo-rowerowa z Nowej Słupi do Świętej Katarzyny o długości ok. 17 km, ukazująca walory przyrodnicze Parku oraz historię przebiegającej tą trasą dawnej kolejki wąskotorowej.

SPOTKANIE Z HISTORIĄ KULTURY

Obszar Świętokrzyskiego Parku Narodowego i jego otuliny, jest unikalny nie tylko pod względem przyrodniczym, ale także kulturowym. Spotkaniu z przyrodą na ścieżkach Parku towarzyszy spotkanie z historią począwszy od najdawniejszych czasów. W okresie między II wiekiem p.n.e. a IV wiekiem n.e. istniał na obszarze Gór Świętokrzyskich ośrodek starożytnego górnictwa i hutnictwa żelaza. Odkryto tutaj pozostałości po kilkuset piecowiskach,

miejscach wytopu żelaza w tzw. dymarkach – ówczesnych piecach hutniczych. Był to największy w tamtych czasach w Europie Środkowej-Wschodniej ośrodek przemysłowy. Uzyskane żelazo było eksportowane poza granice dzisiejszej Polski.

SABATY NA ŁYSEJ GÓRZE

Ziemia świętokrzyska kojarzona jest z legendami o czarownicach przybywających na sabaty na Łysą Górę i Łysicę. Legendy te mają swoje korzenie w istniejącym na tym terenie w okresie VIII – X wieku w n.e. miejscem kultu. Pozostałością tego ośrodka jest ponad kilometrowej długości wał kamienny otaczający szczyt Łysej Góry. Na terenie Parku szczególnym miejscem jest Św. Krzyż, gdzie w wieku XII powstało opactwo benedyktynów, a od XIV wieku utrwalił się kult relikwii Drzewa Krzyża Świętego. Elementem współtworzącym krajobraz parku są spotykane na szlakach kapliczki, pomniki i miejsca pamięci narodowej.

źródło: Świętokrzyski Park Narodowy

Świętokrzyski Park Narodowy jest jednym z 23 parków narodowych w Polsce, jedynym w województwie świętokrzyskim. Swym obszarem obejmuje bardzo charakterystyczny centralny fragment Gór Świętokrzyskich. Zarówno nazwa Parku jak i całego regionu pochodzi od relikwii Drzewa Krzyża Świętego znajdujących się w klasztorze na Łysej Górze.

www.swietokrzyskipn.org.pl

„W cichą noc kolędę szczęścia niesie wiatr...”

*Niech moc Wigilijnego Wieczoru
przyniesie spokój i radość,
a Nowy Rok obdaruje Państwa pomyslnością.
Pięknych Świąt Bożego narodzenia
oraz szczęśliwego, spokojnego Nowego Roku*

życzy

Nadleśniczy Nadleśnictwa Piaski
Tomasz Kwieciński
z pracownikami

Boże Narodzenie 2020 r.